

«بنگاه‌های کوچک و متوسط، اقتصاد بزرگ»

ستون فقرات اشتغال، نوآوری و ثبات اجتماعی

"SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES, BIG ECONOMY"

راهکارهای نوین برای شکستن قفل تأمین مالی
بنگاه‌های کوچک و متوسط در ایران

Providing new Solutions to Reduce the
Financing Challenges of SMEs in Iran

اتاق بازرگانی
صنایع و معادن
استان اصفهان

Dr. Saghafi

Isfahan Chamber of Commerce, Industries, Mines and Agriculture (ECCIMA)

بخش اول: چرا بنگاه‌های کوچک و متوسط، موتور اشتغال و رشد هستند؟

در اقتصادهای مدرن، بنگاه‌های کوچک و متوسط (SMEs) فقط «بخشی» از ساختار تولید نیستند، آنها **ستون فقرات اشتغال، نوآوری و ثبات اجتماعی** محسوب می‌شوند. در اتحادیه اروپا، ۷۵ درصد از شاغلان در SMEها فعالیت دارند؛ در ژاپن این رقم ۸۱ درصد و در میان کشورهای عضو OECD به‌طور میانگین بیش از ۹۵ درصد است.

اما اهمیت این بنگاه‌ها تنها در زمان عادی نمایان نمی‌شود. در بحران‌های اقتصادی، مانند رکود جهانی ۲۰۰۸، کشورهای پیشرفته دریافتند که بنگاه‌های بزرگ، بار مالی بحران را به دولت تحمیل می‌کنند، در حالی که SMEها با انعطاف‌پذیری خود، از فروپاشی کامل بازار کار جلوگیری می‌کنند.

ایران نیز از این قاعده مستثنی نیست. با این تفاوت که در حالی که کشورهای توسعه‌یافته SMEها را به‌عنوان سرمایه اجتماعی-اقتصادی می‌شناسند، در ایران هنوز این بخش به‌صورت پراکنده، غیرسیستماتیک و بدون تعریف واحد مورد توجه قرار گرفته است.

نتیجه‌گیری سیاستی:

زمان آن رسیده است که SMEها در ایران نه به‌عنوان «نیازمندان کمک»، بلکه به‌عنوان ستون اصلی اقتصاد مقاومتی و پایدار شناخته و پشتیبانی شوند.

«نوآوری همیشه از آزمایشگاه‌های بزرگ یا شرکت‌های
چندملیتی سرچشمه نمی‌گیرد. اغلب، در یک گاراژ، پشت
میز آشپزخانه یا یک کارگاه کوچک، جایی که SMEها
فعالیت می‌کنند، آغاز می‌شود.»
کلاوس شواب، بنیان‌گذار نظریه اقتصاد جهانی (WEF)

بخش دوم: شکاف تأمین مالی، بین کلام و عمل چه فاصله‌ای است؟

**شکاف تأمین مالی، یعنی تفاوت بین تقاضای واقعی بنگاه‌ها برای سرمایه و عرضه مؤثر آن، در
تمام اقتصادها وجود دارد، اما عمق و ساختار آن در ایران بحرانی است:**

- در کشورهای با درآمد بالا، ۶۲ درصد وام‌های کسب‌وکار به SMEها اختصاص می‌یابد؛ در
کشورهای کم‌درآمد (از جمله ایران) این رقم تنها ۳۴ درصد است.
- در تجهیز سرمایه ثابت، SMEهای ایرانی بیش از ۷۰-۸۰ درصد منابع خود را از جیب خود
تأمین می‌کنند.
- بنگاه‌های کوچک‌تر، کمتر از ۱۵ درصد نیاز مالی خود را از بانک‌ها دریافت می‌کنند؛ در حالی
که بنگاه‌های بزرگ‌تر به ۲۵ درصد دسترسی دارند.

در شرایط بحران، این شکاف به یک چرخه معیوب تبدیل می‌شود:

کاهش اعتماد → کاهش وام‌دهی → کاهش تولید → کاهش اشتغال → گرایش به اقتصاد غیررسمی.
این چرخه در سال‌های اخیر ایران با وضوح قابل‌مشاهده‌ای در حال تکرار است.
در مشکل ما تنها «نرخ سود» نیست؛ مشکل ما ساختار نادرست نظام مالی است که SMEها را به
حاشیه رانده است.

«در اقتصادهای در حال توسعه، SMEها تنها بنگاه اقتصادی نیستند، بلکه طناب نجات
(lifeline) هستند.» جیم یونگ کیم، رئیس سابق بانک جهانی

«در هر اقتصاد بزرگ، SME ها بخش عمده‌ای از اشتغال و سهم چشمگیری از تولید ناخالص داخلی (GDP) را تشکیل می‌دهند. حمایت از آنها کار خیریه نیست، بلکه اقتصاد هوشمندانه است.»
کریستالینا جورجیوا، مدیر عامل صندوق بین‌المللی پول (IMF)

بخش سوم: از طرح‌های شکست خورده تا الگوهای جهانی موفق

طرح «بنگاه‌های کوچک اقتصادی زودبازده و کارآفرین» (۱۳۸۴) اگرچه اولین اقدام رسمی در این حوزه بود، اما به دلایل ساختاری شکست خورد:

- تمرکز صرف بر نرخ سود، نه بر پایش و توسعه بنگاه
- عدم تعریف شفاف از معیارهای انتخاب
- عدم مشارکت دولت در سهم‌گذاری ریسک
- عدم ثبت و تحلیل داده‌های عملکردی

در مقابل، کشورهایمانند فنلاند، اسپانیا، تایلند و کانادا با رویکردهای نوین، موفق شده‌اند SME ها را از طریق صندوق‌های تخصصی، وام‌های مشارکتی، مشاوره مدیریتی و حمایت از نوآوری پشتیبانی کنند. برای مثال:

- ENISA اسپانیا: نیمی از سرمایه از طریق وام و نیمی از طریق سهام
- PIKARA فنلاند: حمایت از کارآفرینان خرد از طریق مراکز توسعه اشتغال
- صندوق‌های تضمین تایلند: تسهیل دسترسی به اعتبار با کاهش ریسک بانک‌ها

پیشنهاد استراتژیک:

نیازی به «اختراع چرخ از نو» نیست. ایران می‌تواند با تطبیق هوشمند تجربیات جهانی، راه‌حل‌های سفارشی‌سازی شده برای SME های داخلی طراحی کند.

بخش چهارم: نقشه راه اصفهان - سیاست‌های عملی برای کمیسیون سرمایه‌گذاری

با توجه به ظرفیت‌های اقتصادی، فناوری و کارآفرینی استان اصفهان، پیشنهاد می‌شود کمیسیون سرمایه‌گذاری اتاق بازرگانی اصفهان در راستای شش محور اصلی فعال شود:

1. تعریف واحد SME برای اصفهان: هماهنگی با بانک مرکزی، مرکز آمار و وزارت صنعت برای تعریف مشترک (مبتنی بر تعداد کارکنان و درآمد).
2. ایجاد «پلتفرم اطلاعات اعتباری SME اصفهان»: جمع‌آوری داده‌های شفاف برای تسهیل تصمیم‌گیری بانک‌ها.
3. راه‌اندازی «صندوق تضمین مشترک اصفهان»: با مشارکت اتاق، بانک‌ها و دولت استانی برای کاهش ریسک اعتباردهی.
4. طرح «مشاوره رایگان مدیریتی»: همکاری با دانشگاه‌ها و مراکز تخصصی برای ارتقای شایستگی بنگاه‌ها.
5. طرح ویژه کارآفرینی نوآور: حمایت از استارت‌آپ‌های فناورانه با سرمایه‌گذاری سهامی و معافیت‌های مالیاتی.
6. تعریف «مسئولیت اجتماعی بانک‌ها» در اصفهان: تعهد بانک‌های فعال در استان به اختصاص حداقل ۱۵ درصد اعتبارات کسب‌وکار به SME های ثبت‌شده در اتاق.

چشم‌انداز نهایی:

اصفهان نه تنها می‌تواند الگوی ملی در حمایت از SME ها باشد، بلکه می‌تواند به‌عنوان قطب کارآفرینی فناورانه مرکز ایران متحول شود.